

Kuczyński, Stefan Krzysztof

"Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej, tom VII/VIII", kom. red. Maria Danielewicz-Zielińska [et al.], Rzym 1985 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 77/4, 846-847

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

nia i punktów odniesień. Nastawiony do Polski i Polaków bardzo życzliwie stara się tonować nieco swe wrażenia. Czasem przychodzi mu to z wielkim trudem (np. opis polskich gospód i karczem — s. 57). Polski czytelnik przeczyta także ze zdumieniem, iż „Polki są brunetkami” (s. 71). Nie jedyne to zaskoczenie. Autor sam zdaje sobie sprawę z możliwości nieporozumień gdyż pisze „Przyjeżdżając do kraju, którego języka się nie zna człowiek znajduje się w dziwacznej sytuacji. Jest się wtedy niczym widzem który niczego nie pojmuje, a fantazja znajduje duże pole do popisu wszędzie tam gdzie powstają luki w rozumieniu otaczającego świata. Wypełniają je najbardziej fantastyczne i dalekie od prawdy wyobrażenia” (s. 51). To właśnie fantazja kazała autorowi zanotować, iż polskie klasy niższe mówią po polsku, po niemiecku i po łacinie (s. 57). Równie szokujące, choć zapewne wiarygodniejsze, wydają się uwagi o porządku panującym w polskich lazaretach.

Z kart pamiętnika promieniuje życzliwa sympatia dla Polski, zachowana mimo przykrego incydentu z niepoinformowaniem cudzoziemskich lekarzy o kapitulacji Warszawy: w wojsku krążyła plotka o mordowaniu przez Rosjan wszystkich cudzoziemców czynnie uczestniczących w powstaniu.

Tekst przełożyła, poprzedziła wstępem i przypisami opatrzyła J. Hera. We wstępie omówiono szwedzkie reakcje na wybuch powstania, a także losy jego szwedzkich uczestników, trzech znanych nam z pamiętnika lekarzy oraz Augusta Maximiliana Myhberga i Ernsta Leopolda von Schantza.

Przypisy komentują, uzupełniają i korygują informacje podane w tekście. W kilku wypadkach są one nieco zbyt skąpe lub nieścisłe (np. przyp. 50 — należałoby chyba wyjaśnić iż chodzi tu o Dom Pracy i Przytułku za rogatkami wolskimi, czy przyp. 32 — J. Fenshave nie był szefem tajnej policji Konstantego, ale jego policji przybocznej).

Pamiętnik uzupełniają indeksy i fotografie szwedzkich uczestników powstania listopadowego. Wspomnienia te nie przynoszą rewelacji heurystycznych, ale za sprawą postawy autora i jego współtowarzyszy są lekturą wdzięczną i wartą polecenia.

M.K.

„Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej”, Komitet Redakcyjny: Maria Danilewicz-Zielińska (Lizbona), Krzysztof Górski (Genewa) — przewodniczący, Andrzej Grabia-Jałbrzykowski (Buenos Aires), Adam Heymowski (Sztokholm) — redaktor naukowy, Jan Żółtowski (Buenos Aires), tom VII/VIII, Rzym 1985, s. 593, ilustr.

Ukazujący się po 12-stoletniej przerwie kolejny, tym razem podwójny tom zasłużonego wydawnictwa poświęconego publikacji materiałów pozakrajowych do biografii, genealogii i heraldyki polskiej wypełnia niemal w całości „Spis Polaków zmarłych w emigracji od roku 1831” Jana Bartkowskiego w starannym opracowaniu Lucjana Krawca. Bartkowski, student Uniwersytetu Warszawskiego, uczestnik powstania listopadowego i emigrant, jeszcze na obczyźnie angażujący się w ruchy wyzwolenicze, nauczyciel w szkołach angielskich i francuskich, wytrwale zbierał dane biograficzne swoich kolegów i współtowarzyszy-emigrantów. Efektem tej pracy są dwa tomy spisu emigrantów obejmującego lata 1831—1891 oraz kartoteka zmarłych, kontynuowana po śmierci Bartkowskiego (w 1893 r.) aż po rok 1923. Podstawę wydania stanowią oba źródła (zachowane w Bibliotece Polskiej w Paryżu), uzupełnione przez wydawcę w przypisach na podstawie innych

źródeł i opracowań. Powstało w ten sposób cenne kompendium biobibliograficzne do dziejów Wielkiej Emigracji, którego wartości nie umniejsza fakt, że „Spis” Bartkowskiego nie uwzględni wszystkich Polaków żyjących i zmarłych na obczyźnie (brak np. Juliusza Słowackiego!). Praca Bartkowskiego przynosi wiele nowych, nieznanych dotąd informacji biograficznych, prostuje też niektóre dane zawarte w opracowaniach i „Polskim Słowniku Biograficznym”. Z drugiej strony zauważamy, że ostatnio wydana praca B. Konarskiej „Polskie drogi emigracyjne. Emigranci polscy na studiach we Francji w latach 1832—1848” (Warszawa 1986), oparta w dużej mierze na materiałach archiwalnych wyższych uczelni francuskich, przynosi nowe a niekiedy i różniące się dane biograficzne szeregu osób wymienionych również w „Spisie” Bartkowskiego.

Drugą pozycją tomu jest seria V „Genealogii niektórych polskich rodzin utytułowanych” w opracowaniu Edwarda Borowskiego. Opracowanie to, którego poprzednie serie ukazały się we wcześniejszych tomach wydawnictwa, daje obraz obecnego stanu osobowego polskich rodzin utytułowanych. Uzupełnia też ono tablice w „Genealogii” W. Dworzaczka, kończące się, jak wiadomo, na schyłku XVIII wieku, podczas kiedy Borowski rozpoczyna z reguły swe genealogie od początku XIX stulecia. W serii V znalazły się genealogie książąt Światopólk Mirskich, Puzyńów i Radolin (Radolińskich), hrabiów Bnińskich, Dąbskich, Grabowskich, Komorowskich, Lasockich i Szembeków oraz baronów Lewartowskich i Skarżyńskich. Autor zamieścił też uzupełnienia i sprostowania do poprzednio ogłoszonych serii genealogii. Całość dokumentuje obecny stan rozrodzenia polskich rodzin utytułowanych i stwarza podstawę do interesujących wniosków uogólniających zwłaszcza na temat ich rozproszenia i małżeństw narodowościowo mieszanym.

Tom otwierają wspomnienia pośmiertne o twórcy wydawnictwa „Materiałów” i jego redaktorze, wytrawnym genealogu Szymonie Konarskim (1894—1981), z bibliografią jego prac, oraz o członku Komitetu Redakcyjnego Kazimierzu Zdziechowskim (1904—1983).

„Spis” Bartkowskiego sprawia, że tom VII/VIII „Materiałów” będzie pozycją, bez której nie obejdzie się już żaden badacz dziejów Wielkiej Emigracji. Przypomnijmy, że i w poprzednich tomach wydawnictwa ogłoszone zostały ważne źródła dotyczące polskiej emigracji XIX stulecia oraz szereg innych opracowań o trwałym znaczeniu dla badań historycznych. Warto też zasygnalizować, że w mającym się wkrótce ukazać tomie IX „Materiałów” opublikowane zostaną rejestry przywilejów nobilitacji w Polsce od XV do końca XVIII wieku, będące ważnym źródłem do dziejów społeczeństwa polskiego przedrozbiorowej Rzeczypospolitej.

S.K.K.

Adam Jerzy Czartoryski. Pamiętniki i memoriały polityczne 1776—1809. Wybrał, opracował, wstępem i przypisami opatrzył Jerzy Skowronek, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1986, s. 778.

Oto kolejna pozycja ze znanej i cieszącej się zasłużoną renomą paxowskiej serii dokumentalnej „pod zegarem”. Na tę publikację składają się pamiętniki ks. Adama Czartoryskiego obejmujące, z licznymi zresztą lukami, okres dziecięcy, młodzieńczy i lata kariery dyplomatycznej na dworze petersburskim (do roku 1809) oraz memoriały polityczne księcia i jego w swoim czasie bliskich współpracowników — Wasilija Malinowskiego i Scipione Piatollego — zgrupowane w pięciu aneksach. A wszystko to w tłumaczeniu z francuskich i rosyjskich oryginałów przez Zofię Libiszowską, Stefana Mellera i Jerzego Skowronka.